СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК XLVII. Ч. 215. Джерзі Сіті, Н. Дж., субота, 16-го вересня 1939. No. 215. Jersey City, N. J., Saturday, September 16, 1939. VOL. XLVII

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": Bergen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: Bergen 4-1016. 4-0807. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

АМЕРИКА ПЕРЕСТЕРІГАЄ ВОЮЮЧІ КРАЇ

ВАШИНҐТОН. — Секретар Кордел Гол вислав воюючим краям ноти, в яких перестерігав, щоб не нарушували американських невтральностевих прав. Америка є невтральна, до війни не мішається і має повне право в границях міжнародніх умов продовжати свою свобідну плавбу і торговлю по вільних водах. Коли воюючі краї будуть нарушати американську невтральність, то Америка виступить з рішучими заходами в обороні своїх прав. Що це будуть за заходи, в ноті не сказано. Ці ноти стоять у звязку з недавніми випадками, в яких чужі воєнні кораблі спинювали на морі американські кораблі і перешукували їх.

Вкупі з тим видав подібну осторогу діючий секретар маринарки, Чарлз Едісон, який сказав, що чужі кораблі ризикують страшно, коли відважуються атакувати американські кораблі. Едісон також сказав, що американські кораблі мають на собі виразні знаки, тому не можна щодо них „помилитись". Коли котрась держава буде оправдуватись „помилкою", то таке оправдання Америка відкине.

РЕДУКЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ.

НЮ ЙОРК. — Посадник Ля Ґвардія сказав, що внаслідок війни в Европі, яка має вплив також на американське життя, місто Ню Йорк значно обмежить свої міські і федеральні проекти. До вибуху війни передбачувано видатків на ріжні будови на вартість 215 міліонів долярів. Тепер Ля Ґвардія зарядив, що не можна зачинати проектів на більші суму як на 20 міліонів. Майже всі проекти станують. Будуть продовжати тільки будови шкіл.

БОРА БОРЕТЬСЯ ПРОТИ ЗНЕСЕННЯ ЕМБАРҐА.

ВАШИНҐТОН. — Сенатор Бора, який уже від часів світової війни був за повну ізоляцію, виголосив через радіо промову, в якій сказав, що зміна теперішнього невтральностевого закону і знесення ембарґа буде першим і певним кроком у напрямку участи Америки в европейській війні. Бора доказував, що як тільки Америка зачне торговути з воюючими краями і їм продавати воєнні продукти, вона так заплутається в міжнародні справи, що остаточно мусить сама піти до війни. Так було минулої світової війни.

ЗАГАЛЬНА ОПІНІЯ ПРОТИ ВІЙНИ.

НЮ ЙОРК. — Бюро публичної опінії д-ра Ґелопа опублікувало висліди своїх дослідів над справою участи Америки у війні. Цим разом бюро ставило два питання людям: Чи уряд повинен дозволити американським громадянам їздити на кораблях, що належать до воюючих країв? Чи уряд повинен дозволити американським краям довозити воєнні продукти до воюючих країв? — На перше питання 82% відповіли „ні", а на друге питання 84% відповіди „ні". З цього виходить, що загальна американська опінія є в подавляючій більшості наставлена проти війни.

ЯКИЙ НАСТРІЙ У КОНҐРЕСІ.

ВАШИНҐТОН.—Уряд, який є за зміну невтральностевого закону, робив провірку серед конґресменів і на основі його обчислення виходить, що він матиме в справі зміни невтральностевого закону більшість голосів. Та більшість виноситиме 55% до 60%.

ЗАКОНОДАВСТВО ПРОТИ ВИЗИСКУ.

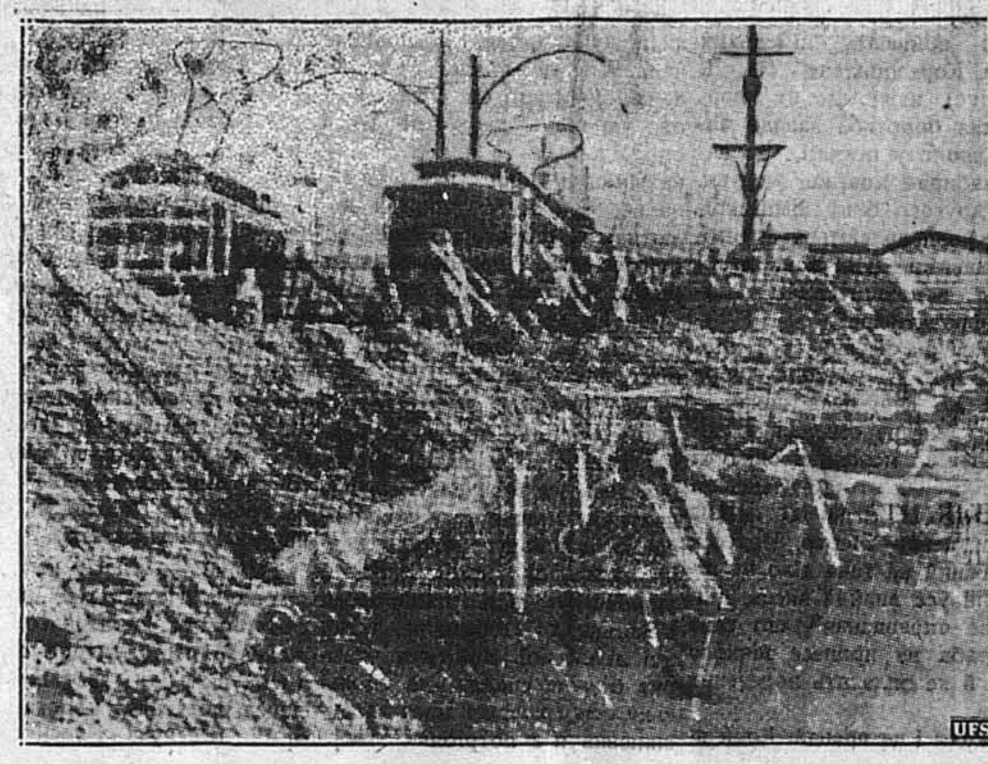
ВАШИНҐТОН. — Головний прокуратор Мурфі заявив, що уряд виробив проект законодавства, яке піддасть під дискусію й ухвалу конґресу на найближчій сесії, що поборюватиме спекулянтів, які підносять ціни на ріжні продукти щоденної потреби. Це законодавство буде подібне до того, що було впроваджене в часі минулої світової війни.

ЯК ЗАТОПЛЮВАЛИ КОРАБЕЛЬ.

НЮ ЙОРК. — До Ню Йорку прибув голяндський корабель „Стейтендам", на котрім приїхало кількадесять моряків із затопленого англійського корабля „Винклея". Капітан „Вінклея" говорив, що наперед німецька субмарина зупинила їх і знаками дала знати, щоб залога злізла. Його самого завізвано до субмарини і там провірено папери та випитано, чи всі рятункові лодки в порядку. Опісля звеліли морякам взяти чотири бохонці хліба і відплисти від свого корабля. Тоді випущено торпеду, яка затопила корабель. Субмарина вислала також радіову депешу до поблизьких кораблів, щоб їхали і підняли полишених моряків.

ВОГОНЬ У КОНІ АЙЛЕНДІ.

НЮ ЙОРК. — У купелевім містечку коло Ню Йорку, Коні Айленді, згорів відомий розривковий „Стіпл Чейз Парк", а при тім кільканачять інших будинків. Шкоди було на 200,000 долярів.

БОЇ ПІД ВАРШАВОЮ.

Радіова фотоґрафія з передмістя Варшави, переслана радіом з Берліну, показує приготування німецьких жовнірів до нападу на польське гніздо машинових крісів. Як бачимо, бойові рови викопано коло двох покинених трамваєвих возів.

НА ЗАХОДІ ФРАНЦУЗИ ПОСТУПАЮТЬ.

На західнім фронті дощі спинили ширшу акцію. Німці ставлять завзятий опір, але французи постійно посуваються вперед. Також забрали багато німецьких полонених. Так каже французький воєнний комунікат.

ЛІКВІДАЦІЯ ВАТАГИ ГРАБІЖНИКІВ У МОСКВІ.

Совєтська міліція зліквідувала в Москві ватагу молодих грабіжників, що гуляла від кількох років. Члени арештованої ватаги мають на своїй совісті 16 грабункових убивств і понад 80 нападів. Зпоміж 14 арештованих членів ватаги найстарший має 16 років. Слідство виявило, що всі члени ватаги походять з бездомних дітей.

ТОВАРОВИЙ ДІМ У... ЦИГАНСЬКИХ ПЕРИНАХ.

На терені дембіцького пов. (краківське воєв.) поліція зліквідувала небезпечну злодійську ватагу, зложену в циганів. Підчас ревізії поліція знайшла: 3,000 м. ріжних сукон, 10 жіночих суконь, 19 мужеських плащів, безліч ріжного ґалянтерійного приладдя, кількасот пачок тютюну та папіросів. Матеріяли були переважно зашиті в перинах. Поліція веде слідство, щоб устійнити власників цих предметів, що правдоподібно походять з крадіжів.

БЕЗНОГИЙ ГЕРОЙ.

Коли безногий Джордж Гил, що мешкає в Торонто, побачив, як попри нього їхало авто з 6-літньою дівчинкою, яка зрушила, але очевидно не вміла спинити авта, він приштикульгав до краю хідника і вчіпився авта, вліз до середини і руками надавив ґальму, що то її ногами надавлюється. Авто стало. Гилові відтяв потяг обі ноги 10 літ тому.

ВКРАЛИ 90 ШЛЮБНИХ ОБРУЧОК.

В Пинську до склепу ювеліра І. Леренлайта вломилися невідомі вломники та вкрали біля 90 шлюбних золотих обручок. Поліція веде слідство.

НАГЛА СМЕРТЬ БАТЬКА МІН. ЧЯНО.

В Моріяно помер нагло предсідник фашистівської палати гр. Констанцо Чяно, батько італійського міністра закордонних справ. Гр. К. Чяно вернувся в понеділок вечором самоходом з Ліворна до своєї віллі в Понте Моріяно і там закінчив життя. Його дружина повідомила телефонічно сина мін. Чяно про смерть батька, який негайно відїхав з Риму до Понте Моріяно.

УБИВСТВО НА ПАСІКАХ.

На личаківських Пасіках у Львові до 17-літнього Романа Павлика, що стояв з гармонією біля хати С. Капули, приступили два невідомі осібняки й зажадали, щоб він їм заграв. Павлик відмовив. Тоді незнайомі кинулися на нього з ножами й так важко його покалічили, що він кілька хвилин пізніше помер. По вбивстві вони втекли. Поліції вдалося вночі приловити одного вбивника, а саме С. Хованського, судово караного за крадіж та розбій. Його товариш іще скривається.

НОВИЙ КАНАЛ.

Совєтська влада рішила започаткувати будову великого каналу на Кавказі. Цей канал ітиме через степи Даґестану до Баку. Совєтські фахівці привязують велике значіння до будови цього каналу, що має наводнити даґестанські степи та збільшити їхню врожайність. Будова каналу триватиме два роки.

ЖЕБРАК — БАГАЧ.

На ярмарку в Межиріччю, рівенського пов., поліція арештувала під замітом жебранини 48-літнього І. Померанца з Берестя над Бугом. При Померанці знайшли 890 зл. готівкою та ощадностеву книжечку з більшою сумою

ВКРАЛИ ПАРУ КОНЕЙ З ВОЗОМ.

Невислідженi досі злодії вкрали на шкоду А. Сивака у Шманьківцях, чортківського пов., пару коней з возом і упряжжю, вартости понад 1,100 злотих.

З НОЖЕМ НА БАТЬКА Й БРАТА.

В домі при вул. Войтіха 3 у Львові трапилася страшна родинна подія. В часі суперечки 22-літній Роман Самбірський поранив ножем батька й брата. Ранених перевезли до лічниці, а справником масакри заінтересувалася поліція.

КАТАСТРОФАЛЬНИЙ ВИБУХ.

21. серпня на копальні „Здзіслав" у Бориславі вибух збірник з ґазоліною. Причини вибуху не вдалось устійнити. Внаслідок вибуху 4 робітники важко попарилися, при чому два з них, Чапля й Г. Семіль, померли. Шкоди великі.

СТУДЕНТ ОБІКРАВ КОСТЕЛ.

В селі Чижеві, високо-мазовецького пов., поліція арештувала Мечислава Бжозовського, студента прав виленського університету, сина багатих батьків, під замітом обкрадення костела. Бжозовський забрав з костела предмети, вартости 5 тисяч злотих.

ГРІМ УДАРИВ У КОЛИСКУ.

Підчас страшної бурі на польськім побережжі над Балтиком грім ударив у дім і перелетів через колиску, в якій спала дитина. Грім ушкодив пляшку з молоком у колисці, одначе дитини не нарушив. — У Стшельні грім ударив у дім Бялка, перелетів під ліжком, у якому лежала від 20 літ хвора жінка, позривав усі образи зо стін та вбив під ліжком собаку. Хворій жінці грім не зробив ніякої кривди.

КАСОВИЙ ВЛОМ.

До мешкання О. Аріша в Надвірній вломилися невідомі вломники, винесли до городу вогнетривалу касу, розпороли її та забрали більшу скількість біжутерії. Місцева поліція веде слідство.

ХОТЯТЬ СПЛАТИТИ ПОДАТОК — СЛИВКАМИ.

Мешканці мадярського села Нодькукош не мають грошей, щоб сплатити податки і тому звернулися до влади з проханням, щоб вона дозволила їм сплатити податок... сливками, яких у них дуже багато.

СОВЄТИ ПРИГАДАЛИ СОБІ ТЕРПІННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН У ПОЛЬЩІ

МОСКВА. — Совєтська „Правда", яка пише те, що говорить уряд, знову згадує за „поневолені національні меншини" в Польщі, себто за українців, білорусів і жидів. Твердить, що Польща програє в боротьбі з Німеччиною не так через військову німецьку силу, як через свою внутрішню слабість, через шовіністичне поведення з меншостями, через те, що не дала меншинам автономії й можности культурно й освітньо розвиватись. Особливо завинила Польща в тому, що віддала українські й білоруські землі польським дідичам для ганебної експльоатації й трактувала ті землі як кольонії, а супроти словян вживала „білого терору".

МАТИМЕ ЗНАЧІННЯ, АЛЕ ЩЕ НЕ ЗНАТИ ЯКЕ?

МОСКВА. — Совєти подають, що польські літаки разураз нарущують совєтську суверенність, бо налітають на совєтську територію. Разом з тим „Правда" заповідає, що по розгромі Польщі будуть виділені з неї дві републики, українська й білоруська, що евентуально будуть прилучені до Совєтів як „автономні републики".

В АНҐЛІЇ ПРО СОВЄТИ І ПОЛЬЩУ.

ЛОНДОН. — В анґлійській пресі подають вісті з Копенгаґену, що Совєти готуються до наступу на Польщу, але тоді, коли Німеччина вже цілковито розгромить польську армію. Інші джерела кажуть, що Совєти не забули Польщі поразки з 1920 р. і тепер захочуть забрати ті землі, що їх тоді втратили.

ПОГОЛОСКИ ПРО ПЛЯНИ ГІТЛЕРА.

БУКАРЕШТ. — Американська пресова аґенція подає, що в диплfavorматичних колах румунської столиці говорять, що в пляні Гітлера є, щоб Львів був столицею української держави, яка моглаб колись бути для нього вихідною точкою для опанування Великої України. Тому боротьба за Львів та те, хто в ньому буде панувати, може стати зворотним пунктом в історії цілої східньої Европи. Кажуть далі, що, не зважаючи на совєтсько-німецький договір, Гітлер далі даржиться свого пляну — походу на схід. Про Львів кажеться в тім американськім звідомленні, що він є осідком українського національного руху від половини 18 століття та що українці не є ні за Польщу, ні за Німеччину, а за свою власну державу.

ЗНОВУ ПРО ЗАВОРУШЕННЯ В УКРАЇНІ ПІД ПОЛЬЩЕЮ.

МОСКВА. — „Правда" знову подає, що в деяких місцевостях Галичини українське селянство бунтується проти польської влади і польських дідичів.

УКРАЇНА НАЙБІЛЬШЕ СКРИВДЖЕНА.

БУДАПЕШТ. — Війна в Польщі перенеслась тепер головно на українські землі, себто на землі того народу, який по світовій війні найбільше скривджено, бо поділено його землі між Совєти, Польщу, Румунію і Мадярщину. Тепер німецькі війська відтинають ті землі цілковито від Польщі. Таке подає американська пресова аґенція.

ХОЧУТЬ ПОЛЬЩУ ПОДІЛИТИ.

БЕРЛІН. — Американський кореспондент доносить, що Німеччина й Совєти погодилися створити з Польщі буфорну державу в такий спосіб, щоб Совєти не сусідували з Німеччиною. Рахуються з тим, що совєтські війська вступлять на польські землі в найближчих днях. Краків і Варшава лищаться при Польщі. Литва дістане Вильно з округою. Німеччина забере те, що мала до 1914 року, а українські й білоруські землі будуть відступлені Совєтам в цілості, або тльки ті, що належали до Росії в 1914 році. Це останнє має бути правдоподібніше. В такому разі в Галичині відновленоб західньо-українську републику. Ось такі курсують у Берліні спекуляції.

ГАЛИЧИНА ТЯЖКО ПОТЕРПІЛА.

СНЯТИН. — Американський кореспондент подає, що яких 100,000 поляків утікають через галицьку землю в напрямі Румунії. Всі дороги завалені збігцями. Куди не поглянути в дорозі зо Львова до Снятина, всюди видно сліди великого знищення по селах і містах, головно від бомбардовань. Німецькі літаки бомбардуть усі шляхи комунікації, щоб таким чином відтяти польській армії відворот до Румунії. Від того бомбардування згинуло повно цивільного населення, також по селах.

ВАРШАВА І ЛЬВІВ БОРОНЯТЬСЯ.

СНЯТИН. — Польські комунікати подають, що польська армія далі веде завзяті бої з німцями на всіх фронтах та що Варшава не допускає ворога. Таксамо бориться Львів. Не могла довше вдержатись тільки морська пристань Гдиня.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays by the Ukrainian Press and Book Company, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

За оголошення редакція не відповідає.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

З ВІРОЮ В КРАЩУ БУДУЧНІСТЬ

Можна завважити, як читаємо американські ґазети, що коли вони обговорюють теперішній воєнний конфлікт в Европі, то порівнюють його дуже часто з тими подіями, що довели до світової війни в 1914 році. І стверджують, що відносини малощо змінилися від того часу. Правда, розвалилися старі держави, а на їхніх руїнах повстали нові, як і потратили корони царі й цісарі, але старі конфлікти не зникли, боротьба за панування над Европою чи світом не зліквідувалась.

Коли застановитись над тим глибше, то воно так дійсно є. Та справа ця виглядає інакше, коли глядітимемо на 1914 рік з чисто українського боку. Ось тут зайшли великі зміни, хоч, як у 1914 році так і в 1939-тім українські землі в неволі, а український нарід гноблений. Коли йде про українські землі, то тепер іще гірше, ніж було в 1914 році, коли то Україна була під Росією й Австро-Угорщиною, бо тепер Україна розшматована на чотири части.

Зате цілком інакше представляється справа, коли йде про нашу національну силу, про наш національний розмах у змаганні до здійснення українського соборницько-державницького ідеалу. В 1914 році українські маси ніде не розуміли української справи так, як її тепер розуміють. А вже певно не вірили, що соборна Україна може дійсно здійснитись навіть упродовж кількох літ чи кілька десятків літ. Та між 1914 і 1939 роком зайшли події надзвичайно великої ваги. На всіх українських землях почав здійснюватись наш ідеал. Мрія ставала дійсністю на очах десятків міліонів українського народу, бо на всіх українських землях повстали українські держави. Правда, вони не вдержались перед наступами наших ворогів. Але в їх обороні положили маси нашого народу свої голови. Витерпіли голод і чистки у Великій Україні чи пацифікацію в Україні під Польщею. Витерпіли злочини Румунії й варварський наїзд мадярів на Карпатську Україну. Ці терпіння народу не зломили, а тільки загострили його ненависть до гнобителів і скріпили любов до свободи, до своєї рідної держави.

Зайшла ще одна важна зміна: в світі розуміють тепер українську справу цілком інакше, як у 1914 році. Тепер Україна є дійсно міжнародньою проблемою. Хоч довкола неї крутяться головно інтереси ріжних держав, то світ začинає вже звертати увагу і на інтерес самого українського народу. Що так є, бачимо хочби по тім, що пишеться про Україну в американській пресі. Це також великий здобуток, який треба розуміти так, що тепер нам може буде лекше пробивати шлях українській справі на міжнародній арені. І це повинно додати нам отухи до дальшої праці. Тому, коли з вірою в перемогу несуть наші браття на Рідній Землі нові жертви крови і майна, ми пожертвуймо — труд, гроші і розум.

НЕНАВИСТЬ ЗАМІСЦЬ РОЗУМНОЇ ОБОРОНИ

Кореспондент часопису „Ди Ню Йорк Таймс" доносить з польсько-німецького фронту (з 13. вересня), що поляки, яких німці роздавлюють своєю знаменитою мілітарною машиною, бороняться „сильною, фанатичною ненавистю" до ворога, яка помогла їм рятуватись перед національною загладою впродовж цілого віку. Ця ненависть така сильна, що поляки, які лишаються за фронтом, продовжують партизанську боротьбу і з укриття вбивають німецьких вояків. Кореспондент (О. Д. Толишус) каже, що ця партизанска боротьба завдає чимало клопоту німцям, а навіть забирає поважні жертви. Та з другого боку німці криваво розправляються з тими партизанами, яких вони називають нововишуканим словом „франктірерс".

Фанатична ненависть супроти ворога, це деколи добра зброя. Бо лиш фанатична ненависть, як це стверджує сам Толишус, може штовхнути чоловіка до партизанської війни, що потягає за собою майже певну смерть. Чоловік розважний на таке діло не піде. Він усе знайде якесь „розумове оправдання", що така боротьба не принесе ніякої хісна й не оплатить понесених жертв.

Деколи і це правда. Коли якась нація вичерпала всі розумові засоби в своїй обороні і це не помогло, тоді одинока її надія лишається в отсій сліпій ненависті. Але коли якась нація тих розумових засобів ще далеко не вичерпала і занедбала ті засоби, що випливають з інтелігенції народу, то така сліпа ненависть не принесе багато користи. Вона буде лише немічним шамотінням схопленого в сіти звіра, який де далі, тим дужче затягає на себе заставлені сіти.

З нинішньої трагедії Польщі можна багато навчитись. А во всіх найбільше можуть навчитись самі поляки. Бо говорім собі, що хочемо, але коли 35-міліонова держава, яка ще кілька тижнів тому так визиваючо поводилися в заграничній політиці і навіть самопевнено твердила, що „буде воювати з Німеччиною сама, навіть без помочі союзників", а до двох тижнів втратила три четвертини зо своїх етнографічних територій, то вона таки тим дала наявний доказ своєї внутрішньої слабости. Вона також дала доказ, що в часі свойого 20-літнього існування не зрозуміла як слід свого міжнародного положення, не відчула, звідки їй грозить небезпека, не приготовилась як слід проти цеї небезпеки і не зорганізувала проти неї всіх внутрішніх здорових сил.

Чому не зробила цього Польща? Тому, що втілила в свій політичний організм одну третину чужородного елементу, який вона хотіла зо хланно стравити. Це було понад її сили. Це було би понад сили кожного народу. Але поляки думали, що довершать чуда. А коли в часі гнету й денаціоналізації сім і пів міліона українців, двох і пів міліона білорусів та інших національностей вони натрапляли на все більші трудноші, вони лютилися, що хтось сміє їм бунтуватись і примінювали до інших народів ще гостріші міри. Ці міри, зчерги, викликували тим сильніший опір з боку поневолених.

Ось так збірна енергія польського народу витрачувалась на гнет інших народів; витрачувалась на величезну бюрократичну машину, на кольонізацію, а понадусе на удержання чисельної армії. Зводячи українців і інші національні меншини до жебрацтва, тягар цеї польської політики чимраз більше спадав на польську етнографічну масу та висилював її з потрібних творчих сил.

В часі цього процесу польський нарід заплутувався в свого роду моральним замішанні. Бо він сам на споді душі таки знав, що гнобить інший нарід і що тим ламає основні засади всякої людської моралі. Польський нарід сам відчув лицемірство місійних кличів своєї провідної верстви, яка гнет українців старалась виправдати своєю „вищою культурою". І хоч польський загал не противився цій політиці гнету, а навіть в своїм себелюбстві її оправдував, то проте на споді його душі творився прикрий моральний намул, прикре почуття, що його справа не є свята й що позбавлена моральних заложень. Вслід за тим творився в душі польського народу свого роду цинізм, погорда до всякої моралі. Злід польської нації вилетіло ідеольоґічне дно. Пропав той високо ідеалістичний настрій, який виповнював душу польських патріотів, коли Польща була поневолена і сама боролася з наїзниками. Тепер Польща сама була наїзником, що несправедливо кривдив інших.

Цей духовий стан був причиною, що ні одному польському провідникові, до Пілсудського включно, не вдалось ідеольоґічно скупчити нації біля певних високих завдань. „Санація" Пілсудського остаточно втопилася в тім самім цинізмі і моральнім багні, проти якого Пілсудський робив повстання. Те саме сталось пізніше зо штучно створеною партією „Безпартійним Бльоком Всупраци з Жондем", створеним найближчими співробітниками Пілсудського.

За душу суспільности, а головно молодих поколінь, змагались уряд, ен-деки і соціялісти. Та ні одна група не захопила переважних впливів, бо ні одна з них не витиснула з себе ясних, чистих і високих ідеалів. Прокляттям над ними всіми висіло це, що польський нарід гнобив інші народи і відбирав їм право на життя. Через цю політику гнету ні одна польська партія, ні уряд, не могли оздоровити національної душі, свого народу, не могли впровадити твердої суспільної дисципліни, глибокої пошани до законів. Бо зпід законів була ниʼм самими винята одна третина громадян Польщі, її чужонаціональні елементи...

Тупцюючи в тім зачарованім колі, Польща не використала свого 20-літнього державного періоду, щоб скріпитись як слід і забезпечитись перед могутніми ворогами. Її армія осягнула тільки зверхній блеск, що імпонує в часі парад, але нездарний у часі справжнього військового конфлікту. Її державна бюрократична машина розминулася зо своїм первісним завданням служити державі, тільки стала свойого роду „Доблю Пі Ей", у якому знаходила попалтпосади її інтелігенція, що не вміла самостійно промишляти. Її відносно нечисельний продуктивний елемент, за часів власної держави, зубожів і втратив політичну силу. Польський промисл, замісць посунитись у власній державі, значно подався взад. Величезні податки і брак зрозуміння з боку бюрократичної верстви позбавляли його потрібних фінансових соків і не давали йому належної адміністраційної охорони.

Польський нарід, зокрема його провідна верства, відчули цей свій заплутаний стан, але не мали відваги йому глянути сміло в вічі і сказати, що причиною цього всього є гнет над іншими народами. Тих інших народів треба було або зовсім позбутись, або дати їм широкі права, подилитися з ними владою.

Поляки цього не зробили. Замісць того вони роздували патріотизм, чи, точніше, шовінізм, залишаючи його в чуттєвій формі, а не обертаючи його в конкретні діла. У висліді наступило те, що мусіло наступити. А тепер Польща рятується тим, чим звичайно рятуються ті народи, що віками жили в ярмі — сліпою фанатичною ненавистю до ворогів і позафронтовою, партизанською війною. Можливо, що тим Польща зачинає своє визволення наново, з самого споду. Дай Боже, щоб вона тим разом не поповнила старих помилок.

МАДЯРСЬКА НЕВОЛЯ

Редакція часопису „Рідне Слово", що виходить в Руски Крстур (Юґославія), одержала від відомого нашого письменника і народного діяча в Карпатській Україні В. Гренджі-Донського, цей лист:

Хвальна Редакціє!

На днях пощастило мені втекти з мадярського пекла... Був у тюрмі, в ріжних таборах, пережив страхіття, знущання, побої... був засуджений на смерть, але мадяри мали пеха: трохи спізнились і саме тоді, коли мали мене розстрілювати, прийшла заграничнa інтервенція... Міністрові фон Рібентропові можу завдячувати, що живу, інакше був би вже під дерном...

Переглядаю тодішні українські часописи, бо пять місяців не мав змоги їх читати... В нас у Монголії їх нема, просто не допустять... У деяких знаходжу свій некрольоґ... зачуваю, що в Керестурі відправили по мені панахиду... Наскільки можна вірити забобонам, буду жити „до сто двадцять років".

Після 16-тижневого знущання, наслідком так званої амнестії пустили нас на волю. Але та „воля" гірша, як у концентраційному таборі. Уявіть собі, що день голоситися на поліції, в жандармерії, часом і на трьох місцях. Місцевість, до котрої ви привязані, не смієте опустити, бо кожний жандарм має право... вас застрілити, як собаку... Помешкання не смієте опустити від 8-мої рано до 5-тої години. Чи ви справді ночуєте вдома, проте ходять переконатися „піряники" що тижня. „Здоровлять" вас такими лайками, такими словами, що перед жінкою і дітьми мусите паленіти. Що дня брутальний поліцай держить вам моральну лекцію у супроводі „ґусарського отченаша", а ті „отченаші" характеризують мадярську націю... Брутальність, лайка, бич...

Публичні місця (церкву, ресторан, кіно) не смієте відвідувати, ані гостей приймати. Телеграми не маєте права читати, ані вживати телефону, самособою, безперечно не маєте права слухати радія і ваша пошта переходить через руки жандармерії... Листи пропадають, на їх руках, розпечатані, сплямлені... І те все маєте на письмі, як рішення. Просто: домашня вязниця. І це називається: амнестія! Дякую за таку благодать.

Привязаний на ланцюх не вирветься, а не то що людина, призвичаєна до волі. І я рішив той ланцюх урвати, бо хочу бути вільною людиною. Буду голоден, босий, обідраний, але буду почуватися людиною. Радше буду у Відні замітати базарі, ніж чути та бачити, як нищать культурні цінності нашого народу, як руйнують усе, що нам рідне, що нам дороге... Як винищують фізично найсвідоміший авангард карпато-українського народу...

Крім тих офіціяльних „благ" вас терoризує вулиця. Всіляки босяки, вуличники задержать вас у білий день на дорозі і побють до крови. Старенького Гуляника збили в Хусті і втекли реготаючися, з тим, щоб на найближчій вулиці те саме повторити... Маже при асистенції „піряника" (мадярського жандарма, неграмотної, брутальної бестії). Перед двома тижнями в Хусті при Зеленій вулиці револьверами збили до крови вчит. Н. Н., відомого артиста „Нової Сцени". Не досить, що викинули з посади, гонили, переслідували місяцями, ще й фізично тепер арештували, збили до безпамяти, ще й тепер переслідують і просто не можна перед голотою вулицею пройти... „Синьожовта свиня", „волошинівський бандит", „вікран", „січак" ось епітети, що за вами гукають у білий день по вулиці, то серед найбільшого руху.

Західньо-европейська культура не могла до мадярів прилипнути і в двацятому століттю. Гуни, варвари, дикуни, азійські монголи вони й досі. Це Божа кара, Божий бич на нещасних народів (і то арійців), яким доля судила жити в ярмі цих дикунів. І доти не буде в середущій Европі спокою, доки цих варварів не вигублять з лиця землі. Вони киплять ненавистю проти німців і словян і вже найвища пора, щоб здавити ту бестію (тих боягузів, що тільки над безборонними вони герої).

Мордами, побоями, терором, штиками вони здобули Карпатську Україну, але не здобули душі народу і ніколи її не здобудуть. Народ їх з глибини душі ненавидить і ніколи їх любити не буде!

Мадяри снують великі надії, що в їх обіймах опиняться й інші народи: словаки, румуни, ну, самособою, бачванські русини-українці... Але того ніколи не буде! Ті народи знають мадярів дуже добре і тепер навчилися з трагедії карпатських українців шанувати і захищати свою теперішню батьківщину. З брутальними мадярами їм не по дорозі! Бо мадяри своєю азійською натурою здавлять усе, що не мадярське. В Карпатській Україні попалили всі українські книжки, знищили школи, заборонили що найдорожче, що найцінніше, — заборонили вживання рідної мови, і, ви розмовляючи по українськи, не знаєте, з котрої сторони вам полетить камінь у голову...

Тікаючи в світ за очі, на могилі Січовиків ми присягли ненавидіти мадярів, боротися з окупантами до останньої хвилини свого життя. Так нам, Боже, помагай!

В. Гренджа-Донський.

Карел Чапек.

ГОРДУБАЛ

КНИГА ПЕРША.

19)

Юрай заспокоєно віддихає. „Уважатиме тепер на губу", бурчить і силкується встати: хвалити Бога, якось то воно вже йде, вже стоїть і тримається за голову. „Чого вони так до мене", дивується. „Хо дім ще випити, Василю. Не дали мені співати, така голота!"

„Іди додому, Юро", примовляє війт, „Проведу тебе, може на тебе хтось там чигає".

„Буду я їх боятись", задається Гордубал і шкандибає додому. Ні, я не пяний, Поляно, але побили мене в коршмі. Чом мене побили? Лише так, серденько, з веселощів, жартом міряли ми силу з Грицьком Феделешем.

„А, знаєш, Василю", викладає Юрай якось веселіше, „також в Америці я мав файт, ішов на мене з молотком один майнер, німець чи що; але ті інші взяли йому молоток і поставали в коло, а тепер файтуйтесь, та лише голими руками. Ех, Василю, я їх діставо писку, але німець ішов на землю. І ніхто нам до того не мішався".

„Ти, Юраю", каже поважно Ґерич, „не ходи тут до коршми, бо знов буде бійка".

„А чому?" — дивується Гордубал. „Чейже я їм нічого не роблю?"

„Ну", ухиляється війт, „з кимсь мусять битися. — Іди спати, Юраю; а завтра — вижени того наймита".

Гордубал похмурнів. „Що ти мені кажеш, Василю? То вже й ти мішаєшся до моїх справ?"

„Нащо мати в хаті чужого", викручується Ґерич. „Іди, йди спати. Ех, Юраю, Поляна того не варта, щоб ти за неї бився".

Гордубал стоїть як стовп і моргає. „Так і ти такий самий — брудкий як вони", видушив нарешті з себе. „То не знаєш Поляну, ти. Тільки я її знаю, а ти — ти не смій"...

Василь поважно кладе йому руку на плечі. „Юраю, вісім літ маємо її на очах"...

Гордубал прудко від нього вириваєся: „Іди, йди бо, Василю, доки буду живий, клянусь тобі Богом, не знатиму тебе, а був ти мені найліпший приятель".

І Гордубал уже не обертається й шкандибає додому. Ґерич тільки засопів і довго тихо лаявся до ночі.

XIV.

Рано запрягає Степан коні до воза, поїде додолу до рівнини. З хліва виходить Гордубал, є дивний, опухлий і очі має кріваві. „Їду з тобою, Степане", каже коротко.

Ц—ц, віз летить селом, але Юрай не дивиться на людей, ані на коні. А шматок за селом: „Спини", каже, „та злазь з воза, щось тобі скажу".

Степан зухвало, задеркувато розглядає побите лице газди. Ну, що там?

„Слухай, Мане", починає Гордубал несміло, „оповідають такі гидкі речі про Поляну й про тебе. Я знаю, це пльотки, але треба їм зробити край. Розумієш?"

Степан знизує плечима. „Не розумію".

„Мусиш від нас, Степане. Це — для Поляни. Людям заткнути губу. Це мусить бути, розумієш?"

Степан зухвало витріщує очі на виминачі газдові очі. „Розумію".

Гордубал махає рукою. „Так, а тепер їдь собі".

Маня стоїть, стискає руки, виглядає, наче б хотів битись.

„Маєш свою працю, Степане", бурчить Гордубал.

„Так добре", сичить Степан, вискакує на віз, замахується батогом і хлясь коням по голові.

Коні рвонулись, зіпнялись і полетіли сполоханим гальопом; віз летить і деренчить, наче мав би розскочитись на тисячу шматків.

Гордубал стоїть на дорозі й ковтає порох; потім помалу обертається до села та йде, похиливши голову додолу. Ех, Юраю, так ходять старі люди.

XV.

За той тиждень Гордубал схуд, кістками міг би клянцати. Та як не схуднути, прошу красно: чи цеж дрібниця, рано прибрати, свині нагодувати, коні вишкребти, вислати корови на пасовиско, вичистити хлів і вирядити дитину до школи; потім з кіньми до рівнини, час збирати кукурудзу; а в полудень додому, зварити щонебудь дитині на обід, коні напоїти, насипати курам; і знов до рівнини, на шматок праці, а на вечір швидко додому, приготувати вечерю, подбати про худобу, ба і Гафійці грубими пальцями зашити спідничину; щож, дитина грається, чи довго тут подерти одежу? Тяжко бути на стількох місцях одному, тяжко не забути про одне за другим; як поліно падає ввечері до соломи, а ще не засне від клопоту, чи чогось не забув. Ах, Боже, забув, квіти у вікні не полив; і гекаючи встає Гордубал полити квіточки.

А Поляна — наче її нема; замкнулась у коморі й затялася. Що робити, думає Гордубал розпачливо; гніваєтся господиня, що на з нею не порадився: що на це скажеш, Поляно, хочу звільнити наймита. Гей, жінко, мусиш мати розум: чи міг я тобі сказати, Поляно, такі й такі чутки кружляють про тебе? Та й що тобі буду повідати: ну, вигнав я наймита, гнівайся, скільки хочеш: києм до праці тебе не гнатиму. Ох, біда, бракує тут Поляниних рук; лише тиждень — і начеб усе занепало; хто міг би подумати, скільки праці зробить оттака жінка, — ані половини того хлоп не виконає. Може й сама це побачить, минеться її злість і засміється: який недотепа той Юрай, не вміє ані прибрати, ані зварити, — ну, чого хочете від хлопа!

Одного разу він її вгледів: вернувся про щось — а вона стояла в дверях. Як тінь. Круги під очима й поперек чола борозни. Гордубал відвернувся: я нічого, серденько, я тебе не бачив. І зникла — як тінь. Уночі, коли Гордубал залазить до соломи, він чує, як десь тихо відчиняються двері. То Поляна. Виходить на двір і стоїть, стоїть... А Юрай, руки під голову, моргає до пітьми і тремтить.

(Далі буде).

НА РІЖНІ ТЕМИ

ЕВРОПЕЙСЬКА ВІЙНА В АМЕРИЦІ.

Европейська війна викликує в Америці широке зацікавлення. Дискутують над нею не лише старі, але й молоді. Вдираеться дискусія й у школи, в шкільні кляси. Дискутують з собою учні й учениці й часто втягають у дискусію своїх учителів і учительок.

Дізнаемося про це все з осторогиі, яку дав до вчителів директор департаменту вищого шкільництва в стейт Ню Йорк.

Каже цей директор, що таке зацікавлення війною є зовсім природне, хоч американський уряд проголосив невтральність до европейської війни.

„Не зважаючи на цю невтральність, каже цей урядник, учні в школах повинні дискутувати над европейською війною, як нею цікавляться, а вчителі не повинні дискусії здушувати, але брати в ній участь і нею кермувати".

Ця порада різко ріжниться від поради, яку звичайно давали на початку світової війни в 1914 році. Тоді американський уряд теж проголосив невтральність, а американська публика війною цікавилася й над нею живо дискутувала. Та тоді багато впливових людей казали, що невтральність вимагає над війною дискутувати. По ріжних бизнесових підприемствах, де люди ждуть і з собою розмовляють, бачили написи: „Донт ток вор, ток бизнес!" Нині люди видно зрозуміли, що невтральність іще не означає здушення всіх дискусій про війну.

ДЕРЖИСЯ ПЛОТА, НЕ ВПАДЕШ.

Цікаво поглянути, що директор вищого шкільництва стейту Ню Йорк розуміе під керуванням дискусією.

Під керуванням дискусією часто розуміеться направлювання дискусії так, щоб дискутуючі прийшли до певного висновку. Наприклад, людина, прихильна до Польщі, буде розуміти під керуванням дискусії витягнення наверх таких фактів або промовлювання до таких почувань, щоб люди заняли становище прихильне до Польщі. Колиб дискусія мала піти куди інде, така людина сказалаб, що дискусія не була добре ведена та що вона зійшла на манівці.

Людина, що симпатизує у війні з Німеччиною, розумілаб керування дискусії в зовсім подібний спосіб, лише що дискутуючі мали би прийти до іншого рішення.

Директор вищого шкільництва стейту Ню Йорк каже, що під керуванням дискусиї треба розуміти впливання на дискутуючих у тому напрямі, щоб вони держалися фактів. Факти, себто те, що діеться, має рішати про висновок, а не щось інше, наприклад чутки, поголоски, сплетні, почування, бажання.

Цікаво булоб нам зміряти цею мірою наші дискусії, які ми звичайно між собою ведемо про европейську війну й про інші справи: наскільки про висліди наших дискусій рішають факти, а наскільки на них впливають чутки, поголоски або наші бажання. Як часто ми приходимо до висновку, що справа маеться так, як ми кажемо, не на основі фактів, а просто на основі того, що нам бажається, щоб так було.

ДВІ МІРИ, ЧИ ОДНА?

Міг би хтось сказати, що такими мірами не можна міряти дозрілих людей. Що, мовляв, такою мірою треба міряти лиш учеників у школі. Одначе подумаймо лише хвилинку: кому важніше, щоби про події думати на основі фактів? Чи учням у школі, чи дозрілим людям у житті?

ТИМ, ЩО ВСЕ ЗНАЮТЬ.

Ще інакшу раду вчителям у справі военної дискусії подав начальник суспільних навчань в Олбані, Ню Йорк. Він радить учителям навчати учнів передовсім „завішувати свій осуд", себто не видавати осуду негайно, а ждати, поки про дану справу не будеться мати всіх даних, які лише про неї можливо дістати.

Отсе „завішування свого осуду" вважаеться звичайно в науці навчання за доказ дозрілости людини. Дитина зо своїм обмеженим досвідом не знає всіх фактів і звичайно це її не здержує видавати про справу осуд. Від дозрілої людини ждуть, що вона буде видавати про справу осуд аж тоді, як буде знати можливо всі факти, які можна знати.

Нема що й казати, що багато людей, які мають претенсії на дозрілість, не поступають так. Буває, люди вважають за дозрілого чоловіка того, хто запитаний про опінію в якійсь справі, негайно диктує вам, як про дану справу треба дивитися, без огляду на те, чи він мав час і нагоду розглянути факти, чи не мав.

Це дехто теж міг би вважати правилом, добрим для учнів, а зайвим для дозрілих людей. Та чи не можна би в тій справі подумати над питанням: яке поняття буде мати дитина, що мірить дозрілість людини цими мірами, які їм піддає американська школа, про своїх батьків, що держаться інакших засад?

ОЛ. ЛУГОВИЙ
(Олександер В. Овруцький-Шваба)

ЗА ВОЛЮ УКРАЇНИ

(ВІРА БАБЕНКО)

Ця повість з часів останньої революції в Україні й повстанської війни проти Московщини була вже друкована в „Свободі" в літі 1938. року під заголовком „За Україну". Тепер вона появилась окремою книжкою під цим новим заголовком, щоб заспокоїти попит за цю прецікаву повість про незабутню геройку боротьби проти большевицьких катів.

Повість оповідає про геройські подвиги справжньої людини, Віри Бабенко, провідниці повстанських загонів.

Книжка прикрашена портретом геройки.

Ціна 1 доляра.

Замовляйте:

"SVOBODA"
81-83 Grand St., P. O. Box 346
Jersey City, N. J.

Злі люди.

— Тепер люди стали такі недовірчиві.

— Чому?

— Вже тиждень, подумай, ношу фальшиву 20-злотівку і ніхто не хоче її приняти.

ЗА ОБОРОНУ ЦІЛОСТИ ТА ІНТЕРЕСІВ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Краева Екзекутива Українського Обеднання (УНО) в Канаді видала таку відозву до українців, громадян Канади:

Дня 3 вересня ц. р. уряд Великої Британії та уряд Франції виповіли війну Німеччині. З цим моментом вся людність Великої Британії, а з нею й людність доміній Британської Імперії мусить активно боронити цілости та інтересів своєї Батьківщини.

Для українців у Канаді Британська Імперія, а спеціяльно Домінія Канади завжди були країнами політичної свободи та економічного рятунку в часах, коли вони змушені були залишати свою рідну Батьківщину в Европі під гнетом її окупантів. З цієї причини для соток тисяч українців Канада стала їм другою Батьківщиною. В часах миру конституція, закон та інституції Канади давали їм рівність у правах з рештою громадян цього краю. В часі війни українці мають обовязок заманіфестувати свою непримушену готовість стати в обороні цього краю, його конституції та інституцій проти вовнішньої загрози. Для канадійських українців Британська Імперія є зразком співжиття ріжних народів. Перемога Британської Імперії в міжнародньому конфлікті означає поширення цього високого принципу толеранції, національної терпимости та політичних свобід на краї, де ці принципи впродовж останніх 20 років і під цю пору є брутально порушувані, а особливо в застосуванні до українського народу на рідних землях.

Участь українців у складі Британської Армії в сьогоднішній війні мусить бути імпозантною, організованою і провадитись під гаслом: **перемога Британської Імперії — означає волю для поневолених народів.**

Хай живе Король Юрій VI!

Хай живе Британська Імперія й Вільність Народів!

За краеву Екзекутиву Українського Національного Обеднання в Канаді:

В. Коссар, голова,
М. Бабій, секретар.

ВСТУПАЙТЕ ГРОМАДНО В ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ.

ШКІЛЬНІ КНИЖКИ

КУПІТЬ ІМ ПОТРІБНІ КНИЖКИ!

Не досить післати дитину до школи. Треба її ще дати книжки, без котрих вона не може навчитися читати, а потім книжки, щоб захотили її читати.

Ось Вам вибір таких книжок для дітей:

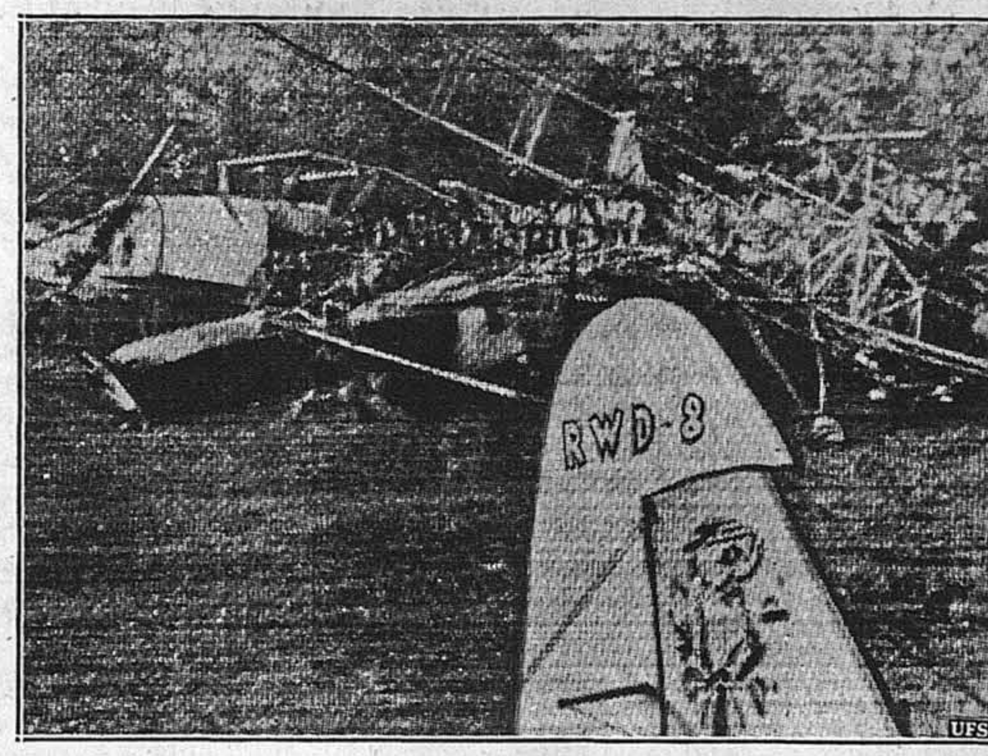
ПЕРША КНИЖЕЧКА (Буквар) найновіше видання. Львів, 1939 — 45 ц.
ДРУГА КНИЖЕЧКА (читанки для 2. кляси) М. Матвійчука — 50 ц.
ТРЕТЯ КНИЖЕЧКА (читанка для 3. кляси) М. Матвійчука — 60 ц.
ЧЕТВЕРТА КНИЖЕЧКА (читанка для 4. кляси) М. Матвійчука — 75 ц.
ШКІЛЬНИЙ СПІВАНИК у двох частях. Зладив Ф. Колесса — 75 ц.
СПІВАЙМО, збірничок пісень на два голоси для шкільної молоді. На весняне свято пісні. Зладив Ф. Колесса — 20 ц.
ЗБІРНИК НАРОДНИХ ПІСЕНЬ. В укладі на три голоси для ужитку шкільних хорів. Зладив Ф. Колесса — 60 ц.
СПІВАНИК для дітей дошкільного та шкільного віку. Зладив Михайло Гайворонський — 30 ц.
МАЛИЙ БАНДУРИСТ, збірка пісень для дітей. Підібрав і впорядкував Михайло Таранько — 20 ц.
ДИТЯЧІ ЗАБАВИ, зібрав і впорядкував Михайло Таранько. Містить гарні забави і пісні для дітей з музикою до пісень — 35 ц.
СЕРДЕЧНИЙ ВІНОЧОК, вязанка святочних бажань для українських діточок. Зміст: Бажання на іменини або уродини, на Новий Рік, на Великдень, на Різдво, на Свято Матери. Також деклямації на Свято Матери. — 30 ц.
ПРИГОДИ РОМКА БОМКА. Я. Вільшенка. Веселі вірші з малюнками для добрих дітей. — 30 ц.
ІСТОРІЯ УКРАЇНИ для дітей, в 4-ох частях:
Часть 1. Київське Князівство (вичерпана)
2. Галицько-Волинська Держава
3. Козаччина
4. Україна в неволі.
Друковано гарним читким друком з багатьома ілюстраціями М. Фартуха. Кожна частина 20 ц.
МАЛА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ, І. Крипякевича — 15 ц.
МАЛИЙ КАТЕХИЗМ християнсько-католицької релігії. Уложив о. Іван Рудович — 35 ц.
БІБЛІЙНІ ОБРАЗКИ. Перші початки науки релігії. о. С. Біленький. Ілюстровані — 35 ц.
ХРИСТИЯНСЬКО-КАТОЛИЦЬКА НАУКА ВІРИ в біблійних оповіданнях для дітей. о. С. Біленький — 50 ц.

ДЛЯ УЧИТЕЛІВ:

МЕТОДИКА правописних і словесних вправ з додатками: **диктати, зразки говірок і спис висловів.** Практичний підручник для вчителів і кандидатів учительського знання. Зладив д-р Кость Кисілевський — 65 ц.
МЕТОДИЧНИЙ ПІДРУЧНИК до навчання перших початків українського письма. Зладив М. Матвійчук — 75 ц.

Замовлення слати:

"SVOBODA"
P. O. Box 346 **Jersey City, N. J.**

ОСТАНКИ ЛЕТОВИЩА.

Німецький цензор витер назву місцевости, в котрій німецькі летуни знищили польське летовище. Фотографію взято „десь у Польщі" і переслано радіом з Берліну.

Садрі Етем Бей.

Справедливість каді

Візний викликае по черзі тих, що внесли скарги і сидять у ждальні. Головним завданням трибуналу каді*) судити розводові справи і висловити свій погляд на непорозуміння в родинах. Розводи він дає за кілька хвилин.

Багатий, молодий мужчина чекає у зовсім іншій справі; він має надію добитися присуду, який віддав би йому його колишню жінку.

Нарешті він став досить заможний, щоб мати змогу дозволити собі на всілякі примхи. Тепер, якби йому цього захотілося, він міг би запалити цигарку пятифунтовим банкнотом і навіть не моргнув би при втраті кількох тисяч. Але він думає тільки про одне: здобути назад молоду дружину, яка колись втекла від нужди в його хаті.

Ще возний їх не кликав. Молодий чоловік пригадує собі короткий час співжиття з дружиною.

Тому два роки він був одружений чотири місяці. В той час він дуже мало заробляв і тільки з великим трудом вистачало йому на хатні потреби. А життя дорожіло, доводилося щораз більше обмежувати видатки. Заглядала біда.

Прийшов день, коли вони мусіли обмежитися до хліба і сира. Молода жінка заступила шовкові шати дешевенькими. Завидющі вірителі понакладали свої печатки на хатне майно.

Він бажав смерти, але силою звички жив. Єдиною його потіхою було вдивлятися в очі укоханої дружини. Алеж навіть у них не міг він знайти обріїв без краю. В її погляді він шукав забуття та намагався втекти від турбот практичного життя і журби, яка його мучила.

Одного дня вони подивилися на себе з розпукою.

— Нема що їсти — сказала жінка.

Він мовчав, а вона говорила далі.

— Чогож мовчиш?

— Щож я можу?

— Ти мужчина. Зароби.

— Гадаєш, що досить бути чоловіком, щоб заробити?

— Я не можу знести цієї нужди. Скажу мені виразно, чи шукати мені інших способів забезпечити прожиток?

Він не знав, що казати. Дві сльози покотилися по запалих лицях. Хіба це його вина, що життя не вхміхалося? Але жінчині нерви розійшлися.

— Що з твого плачу? І що мені робити в цій хаті, коли ти віддаєш серце і маєток іншій?

Молодий чоловік завзято боронився, але вона раз-у-раз кидала те саме обвинувачення довгі тижні, врешті після брутальної сварки вона втекла і покинула його самітнього.

Увесь рік не прийшло йому на гадку шукати її. Життя всміхнулося і він став багатий. Прийшов день, коли він затужив за чудовими чорними очима. Він довідався, що вона одружилася з емеритованим радником Зофірі-беем. Тоді він звернувся до каді, щоб цей уневажнив друге жінчине подружжя і відновив його домашне вогнище.

Тепер справа була в руках „шерія" (духовний закон).

Нарешті возний їх покликав. Увійшли всі троє разом. Він, молода дружина та її другий чоловік.

Каді сидів на своїх подушках. Крізь розхристану сорочку видніли волохаті груди, неначе щітка, захована під одягом.

Великою барвистою хусткою він витер піт і байдуже подивився на них. Не знати, хто перший пізнав кого: каді того мужчину, чи він каді. Як не як, у руках одного було золоте джерело, а другий бажав з нього зачерпнути.

Каді поставив кілька запитів. Він спитав молодого чоловіка:

— Чи ця жінка це твоя дружина?

Мужчина відповів:

— Так.

— Чи можеш на це присягнути?

— Очевидно.

— То присягни.

— Присягаю на імя Бога... Я також маю свідків.

— Свідки зайві.

Зафірі-беєвий терпець увірвався. Волосся йому наїжилося, лице пожовтіло і він заревів:

— Пане каді, він бреше. Я готов присягнути, що ця жінка законно і на здоровий розум моя. Я посідаю її, вона моя дружина.

Зефірі-бей не міг стриматися, він стогнав:

— Хіба можна порівняти мене та цього жовтодзюба... Треба бути мусулманином, щоб перевести присягу...

Такі тили не журяться кривоприсягою...

Потім він замовк. Каді думав. Упівголос спитав щось у писаря. Потім узяв велику, чорно оправлену книжку зо стола. Відкрив її та став перелистувати.

Обі сторони присягли. Каді мав тепер рішити по совісті, а тут совість вагалася між золотою струєю молодого мужчини і незаперечним правом старого. За кілька хвилин писар шепнув на вухо каді:

— „Шерія" каже, що мусимо обдурити дурисвіта.

Переглянулись і радість блимнула на обличчях.

Каді розпростував фалди каптана, поправив кавук*) і поважно спитав:

Кіямуран бей! Я ще повторю перше запитання: Чи ти зовсім певний, що ця пані це твоя законна дружина, а не дружина Зафірі ефенді?

— Я того зовсім певний.

Зафірі-ефенді встав лютo.

— І чого ви дасте голос цьому брехунові?! Чи це справедливо не вірити мені?

Каді заспокоїв старого.

— Не гнівайтеся, пане. Ви стоїте перед лицем справедливости. Будьте певні, що зроблю все, щоб вас захистити.

Потім урочисто додав:

— Зафірі-ефенді. Заплющіть очі, перекиньтеся головою, встаньте та підійдіть до мого стола, але задом. Не дивлячися, візьмете книгу і коли відкриєте її на сторінці, де говориться про подружжя, то ця пані буде ваша; колиж розкриєте її на сторінці про розвід, вона більше не ваша дружина.

Зафірі-ефенді був рад із присуду. Він устав, застрібнувся та поглянув на жінку. Вперше в житі готов був перевернутися через голову, щоб тільки не втратити 25-літньої красуні.

Потім устав та пішов задом у напрямі каді. Каді сказав Кямуранові зробити те саме, але Кямуран бей відповів:

— Я не божевільний, щоби перевертатися перед трибуналом. Чекаю вашого безсторонного присуду.

Зафірі бей ішов далі. Каді відчинив чорну книгу.

— „Божевільні, несповна розуму та діти не можуть вступати в подружжя, бо такі звязки закон признає за неважні.

Потім закінчив присуд.

— Зафірі бей стояв задубілий. Молодий мужчина обняв молоду паню і вони вийшли з салі суду. Зафірі бей дивився їм услід очима, повними сліз. Писар каді, що бачив розпуку старого, добросердо потішав його:

— Не журіться, татуню. Присуди „шерія" ніколи не болючі.

Переклали з турецької мови **Ляля і Галя Мурські**

*) Каді — суддя (духовний).

*) Кавук — шапка судді.

Одиниа.

— Алеж ми осли! — говорить Микола до Петра.

— Дуже тебе перепрошую, але я волію, щоб ти говорив в однині!

— Знаменито! Алеж з тебе осел, осел!

Подія праці.

— Бачиш, цей пан працює зо мною разом у бюрі.

— Що він робить?

— Підписує листи, які я пишу на машині.

———о———

Причина.

Пані позіхає. Муж питається:

— Чому позіхаєш?

— Бо нуджусь...

— Моя дорогенька. Я теж сиджу в хаті і не нуджуся.

— Бо ти сидиш зо мною, а я сиджу з тобою...

НА ПРЮ!

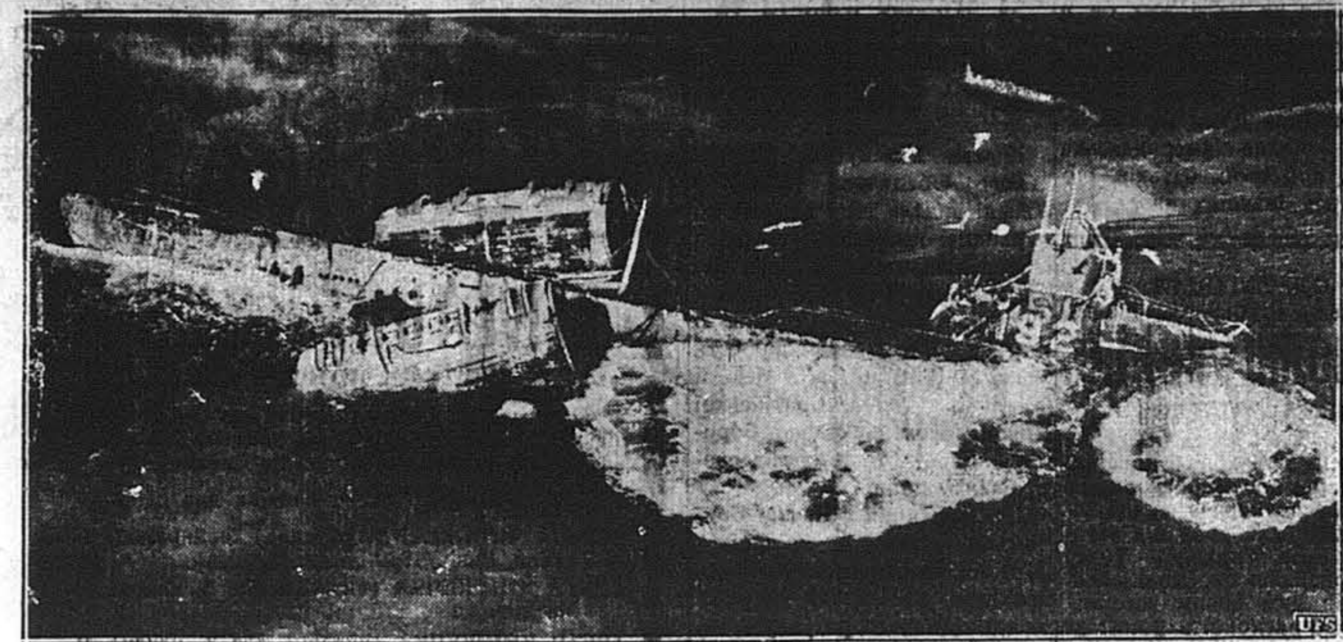
Повість з української старини. Написав Роман Леонтович. З передмовою Л. Нигрицького. Видавництво „Українська бібліотека". Видавець Іван Тиктор, Львів. Ст. 128. З портретом автора.

В цій книжці оповідається про ріжні пригоди київського купця Зоряна Томирича, які він мав враз зо своєю прислугою в Галичині, в теперішнім повіті Рава Руська.

Ціна 50 центів.

Замовляйте в книгарні „Свободи":

"Svoboda"
P. O. Box 346
Jersey City, N. J.

ДОБУВАЮТЬ ЗАТОПЛЕНИЙ ПІДВОДНИЙ ЧОВЕН.

„Сквейлос", підводний човен американської военної фльоти, що затонув на океані, доставляють по 113 днях важких зусиль до доків американської фльоти в Гемптон Бічу, Ню Гемпшир. Човен піднято на поверхню води при помочі понтонів, наповнених повітрям. Він лежав на дні моря на глибині 240 стіп. У ньому є тіла 26 моряків, що в ньому згинули підчас катастрофи.

DETROIT CONSERVATORY OF MUSIC

Since its inception in 1874, the Detroit Conservatory of Music has consistently stood for the highest ideals of scholarship and musicianship and has progressed steadily toward the development of co-ordinated courses of study out of which the student would emerge with a well-balanced musical education.

Today the Conservatory with over sixty successful years behind it, with an augmented faculty of distinguished musicians of national and international reputation has established high musical standards. The school has every facility of equipment and personel to fit its students for careers of artistry, musical composition and teaching.

The Detroit Conservatory of Music is housed commodiously in its own fine building at 5035 Woodward Ave., acquired by purchase in 1913 to meet the expanding growth and enlarged requirements of the school. The building contains 56 studios and a recital and concert hall. It is situated in the new art and educational center of Detroit, being directly adjacent to the great new Art Institute and to the main Library and within a block of the Wayne University of the City of Detroit.

The Public Library contains a complete musical library, both circulating and reference, which is at the disposal of Conservatory students. Proximity to such a library is invaluabe since its resources are so much greater that any school library could hope to present to its students.

Students have abundant opportunities for public performances at the weekly Conservatory Concerts, at numerous civic clubs, and on the regular Conservatory radio programs. Over five thousand concerts and recitals have been given by the conservatory. Students are prepared for concert playing on all instruments, also for church oratorio, concert and operatic singing.

At the Detroit Conservatory of Music, there are more than 50 teachers each a specialist and a proven artist. These teachers give both class and individual instruction in the whole range of self-expressive arts.

Mr. T. Joseph Hubicki L. R. S. M (Licentiate of the Royal Schools of Music, London, England.) This Licentiate is awarded by The Associated Board of the Royal Academy and Royal College of Music in London, England. Mr. Hubicki, a violinist, violinist and teacher with an accredited degree of Bachelor of Music, Washington, D. C. has been associated with radio station WMBS Detroit as orchestra director, has now joined the faculty of the Detroit Conservatory of Music. Many of his former students are holders of gold and silver medals and many first awards in music competition festivals. He has played for the Prince of Wales (Duke of Windsor) in 1924. Mr. Jacques Thibaud foremost eminent concert violinist said, "Mr. Hubicki plays very well indeed." 1929. Mr. Hubicki has played principal viola in many orchestras and symphonies including opera performances with the San Carlo Opera Company, and outstanding chamber music organizations. He has had 16 years of radio performing experience both as soloist and orchestra leader, as well as choral orchestral conducting.

Mr. Ivan Kostin who heads the Conservatory dance department, was Ballet Master of Nadvarod Opera Company and a licensed Professor of Dance of Roumania and lately connected with the Metropolitan Opera Company. Under his supervision and conscientious training students studying classical, character, modern and ballroom dancing praise his untiring energy, patience, and willingness to serve them.

The sixty-sixth school year of the Detroit Conservatory of Music will open September 11, 1939. Be ready to start with the big class that is now enrolling.

(огол.)

DETROIT CONSERVATORY
— of —
MUSIC
ESTABLISHED 65 YEARS J. B. BELL—Director
ORCHESTRAL INSTRUMENTS, PIANO, VOICE, DRAMATIC ART and DANCING
TARAS J. HUBICKI — IVAN KOSTIN
— FACULTY MEMBERS —
5035 WOODWARD AVENUE, DETROIT, MICH.

УКРАЇНСЬКЕ БУДІВЕЛЬНЕ Й ПОЗИЧКОВЕ ТОВ. В ДЖЕРЗІ СИТІ
UKRAINIAN BUILDING AND LOAN ASS'N OF JERSEY CITY, N. J.
ВІДБУВАЄ МІСЯЧНІ ЗБОРИ В ТРЕТЮ СЕРЕДУ кожного місяця
В УКР. НАРОД. ДОМІ, 181-183 FLEET STREET, JERSEY CITY, N. J.
СЕРІЯ ТЕПЕР ОТВОРЕНА.
Складайте свої ощадности в Українськім Буллінг & Ловн.

СТАРШИНА ПОЛІЦІЇ НА ЛАВІ ОБВИНУВАЧЕНИХ У ЛЬВОВІ.

У Львові викликав велику сензацію процес старшого постерункового поліції, Антона Пікловського та поліційного аспіранта, бувшого начальника Х. комісаріяту поліції у Львові, Райнольда Світальського. Згідно з актом обвинувачення, в канцелярії того комісаріяту пропало 1,161 зл. у монетах, які придержано в банках, або у крамницях, як фальшиві. Прокуратор закидує обвинуваченим, що це вони забрали ці фальшиві монети і пускали їх в обіг. Крім того обвинувачені поліцаї присвоїли собі ще ближче неустійнену суму поліційних грошей. Пікловський признався до всього, обвинувачуючи теж свого начальника, аспіранта Світальського, за якого відомом і згодою допускався зловживань. Світальський пристрасно грав на перегонах, а що йому часто не доставало грошей, позичав у Пікловського квоти по 20—30 зл. з поліційних грошей. Колиж у комісаріяті не було грошей, аспірант велів дати Пікловському кілька фальшивих 10-злотівок, навчаючи його одночасно, як це затаїти, щоб ніхто про це не довідався. Підчас слідства у тій справі виявилося, що з аспірантом порозумівався теж постер. Стончек, який працював у тому самому комісаріяті і якого засудили були за присвоення собі 2,204 зл. — на 10 місяців вязниці. За те, що Стончек не обтяжував його підчас своєї розправи, аспірант вистарався для нього нову посаду. Підсудний аспірант поліції не признався до вини. Про зловживання він довідався випадково і повідомив про те коменданта міста, а навіть вів у тій справі вступне слідство. З засудженим Стончком він працював довший час, і тому вистарався йому посаду.

ПТИЦІ РОЗНОСЯТЬ ЗАРАЗУ СПЛЯЧКИ.

На тихоокеанськім науковім конґресі в Берклі, Кал., піднесено закид проти перелетних птиць, а саме сказано, що знайдено докази, що ці птиці переносять заразу страшної недуги сплячки з теплих країв до холодніших.

Д-р Ф. Розенбуш з Буенос Айрес сказав, що подібність між оказами зарази в Арґентині і Каліфорнії вказує на те, що вони походять з одного місця і що їх можуть розносити тільки перелетні птиці.

ЗНАК ЧАСУ.

Польський комітет будови костела в Зубрці, пов. Бучач, видав таку відозву: „В імя Боже й батьківщини благаємо вас за жертву вашого серця... В біднім і зрущенім Зубрці маємо 11 домів польських кольоністів, 100 осіб місцевих поляків і 150 зрущених Вибудований костел зміцнить слабих і зрущених поверне на лоно матери батьківщини".

ГРАЛИ В КАРТИ В ЦЕРКВІ.

Перед окружним судом у Коломиї відбулася розправа проти кількох парубків із Хлібчица, які грали в карти й курили папіроси в церкві. Суд засудив Івана Романчука, Михайла Сусака, Василя Куриляка, Федора Горичку, Михайла Бачука й Василя Сусака по 1 році безоглядної кари вязниці.

ПОСМЕРТНІ ВІСТІ

✝

В неділю, 10. вересня 1939, помер у Фреквіл, Па., член від. 242. У. Н. Союзу,

ДМИТРО ЧАБАН.

Походив зо села Репідь, повіт Сянок. Прожив всего 40 років. Вступив до відділу 242. У. Н. Союзу 5. березня 1925. року.

Похорон відбувся 13. вересня. Похоронений на українськім католицькім цвинтарі в Фраквіл, Па.

Полишив жену Анну в Фреквіл, одну сестру Пайзу і 2 брати Василя й Петра в старім краю.

Нехай земля буде Йому пером!

Андрій Пука, секр.

УВАГА!
НЮАРК І ОКОЛИЦЯ Н. ДЖ.
ВОРОНА
УКРАЇНСЬКИЙ КРАВЕЦЬ-КУШНІР.
Перед зимовим сезоном шие по зниженій ціні нові убрання (SUIT-OVERCOAT).
Переробляє на нові моди, направляє і чистить кожухи (fur coats) і всякі інші убрання.
Тепер використайте нагоду!
Запамятайте адресу:
141 — 19th AVENUE,
(cor. 22nd St.)
IRVINGTON, N. J.

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА".

Д-р МИХАЙЛО ЯНКОВИЧ
УКРАЇНСЬКИЙ ЛІКАР-ХІРУРГ
Урядові години:
Від 1—3 пополудні і від 6—8 ввечір. Н неділі згідно з умовою.
718 SO. 17th ST., NEWARK, N. J.
(near Springfield Avenue)
Tel. Essex 3-4468.

Д-р С. ЧЕРНОВ
● Гострі й хронічні недуги чоловіків і жінок — Шкіра й кров
● Аналіза крови для подружого свідоцтва.
● Гемороїди й жиляки лікується без операції.
223 SECOND AVE., cor. 14th ST.
NEW YORK CITY. Room 14.
Gramercy 7-7697
Офісові години 10—8; неділя 11—2
Жінка-доктор до обслуги.
Х & Флюроскоп.

ГІРСЬКИЙ ЧАЙ НА ГРУДИ
(PECTORAL)
Це славне европейське природне средство прапоручують передовсім тим, що терплять на впертий КАШЕЛЬ і ЗАДУХУ. Ціна $1 за пакет. Посилайте замовлення до:
Mrs. GRETA LESKOVAR
507 E. 73rd St., New York, N.Y.

БОЛІНІГ
Рани на ногах, опухлі ноги, набряклі жили, болючі ноги, флебітіс (запалення жил), напухлі або болючі коліна чи кісточки і ревматичні ноги успішно лікуємо новими европейськими методами без операції.
Офісові години: щоденно від 1 до 6 ввечір, в понеділки і четверги від 1. до 8:30 ввечір, Нема урядових годин у неділі.
Говоримо українською мовою.
Dr. L. A. BEHLA
320 W. 86 St., New York, City
Близько Бродвею.
ЕВРОПЕЙСЬКИЙ СПЕЦІЯЛІСТ.

ЛІКУВАННЯ ХРОНІЧНИХ НЕДУГ

Недуги крови, шкіри, нервів, загальну слабість, недуги шлунка й кишок, гемороїди („пайлс") і інші занедужання відходової кишки, нирок, міхура й інші хронічні слабости мужчин і жінок лікується успішно. Питайтеся мене поради з довірям. Дайте мені нагоду пояснити вам ваш стан без ніякого зобовязання з вашого боку. Розсліди крови й урини, лучі екс. Умірковані ціни. Умовини догідні.
(ЕКЗАМІНАЦІЯ ДАРОМ)
DR. L. ZINS, (ординує 27 літ)
110 EAST 16th STREET, (між 4. Еве. і Ірвінґ Плейс) NEW YORK, N. Y.
ГОДИНИ від 10. рано до 8 ввечір. У неділі: від 10. до 2. попол.

BATES & ANDERSON
ПОХОРОННЕ ЗАВЕДЕННЯ
HUDSON, N. Y. ТЕЛЕФОН: 172
Католицький асистент

ЗАВЖДИ
Найкраща услуга вимагає в кождій дрібниці особистої уваги. Таким чином ніякої подробиці не переочиться і не занедбається.
Ще від 1900 року гаслом цеї фірми є: дати кождій родині особисту увагу й заінтересування — завжди.
STEPHEN J. JEWUSIAK & SON
FUNERAL DIRECTORS
77 Morris St., Jersey City — Phone: Bergen 4-5988
34 E. 25 St., Bayonne — Phone: Bayonne 3-0540

ФАРМИ НА ПРОДАЖ
70 АКРІВ землі, 13 коров, коні, машини, кури, 4 акри ліса, потік, близько міста й стації, 9-комнатний дім. Ціна $8,000.
Пишіть по нову осінну лісту:
MICHAEL GELLNER,
RINGOES, N. J.

РЕАЛЬНІСТЬ НА ПРОДАЖ
$13,500.—
коштує 14-фамілійний мурований дім з 2 склепами. Рент $4,500.
20-фамілійний мурований дім коштує $50,000. Рент $9,200.
Зо інформаціями звертайтесь до:
S. KOWBASNIUK,
277 E. 10th St., New York, N. Y.

ЗАНЕДБАНІ ХРОНІЧНІ НЕДУГИ
доводять до безпотрібного терпіння.
Аналіза крови, лучі „Екс", аналіза сечі, медична екзамінація
ПО НИЗЬКІЙ ЦІНІ
запевняють удачну діягнозу.
Ревматичні стани, „Гей фівер", астма, клопоти відходової кишки, піхура, залоз і нирок лікується модерними способами. — ПОРАДА ДАРОМ.
DR. DERUHA
128 East 86th St., New York City.
Кожного дня від 10.—2. год. і від 4.—9. У неділі від 10.—2.
Осібна ждальня для жінок.

Д-Р ЮРІЙ АНДРЕЙКО
УКРАЇНСЬКИЙ ЛІКАР, ХІРУРГ І АКУШЕР
321 E. 18th STREET,
between 1st and 2nd Avenues,
NEW YORK, N. Y.
Tel. GRAMERCY 5-2410.
Урядові години: рано від 10 до 12. Ввечір від 6 до 8, а в неділі рано від 10 до 12.

МИРОН ЛИТВИН
УКРАЇНСЬКИЙ ПОГРЕБНИК
Без ріжниці, як далеко поза Нюарком. Вразі потреби телефонуйте до нас. Обслуга щира і чесна. — Office:
383 MORRIS AVENUE,
cor. Springfield Ave.
NEWARK, N. J.
Phone: Essex 3-5347

ІВАН БУНЬКО
УКРАЇНСЬКИЙ УНДЕРТЕЙКЕР
заряджує погребами по ціні так низькій, як $150. Обслуга найкраща.

JOHN BUNKO
Licensed Undertaker & Embalmer
437 E. 5th ST., NEW YORK CITY.
Dignified funerals as low as $150
Telephone: GRamercy 7-7661.

ПЕТРО ЯРЕМА
УКРАЇНСЬКИЙ ПОГРЕБНИК

ЗАНИМАЄСЬ ПОХОРОНАМИ В BRONX, BROOKLYN, NEW YORK І ОКОЛИЦЯХ
129 E. 7th STREET,
NEW YORK, N. Y.
Tel.: Orchard 4-2568
BRANCH OFFICE & CHAPEL:
707 PROSPECT AVENUE,
(cor. E. 155 St.), BRONX, N. Y.
Tel. Melrose 5-6577

Напевно.

Пасажир до летуна: Але чи ви мене напевно доставите на землю?

— Напевно! Досі ще ані один пасажир не лишався вгорі.

ТАРЗАН І СЛОНОЛЮДИ

(81)

Форос благав королеву, щоб вона приняла пропозицію Тарзана, але королева й чути не хотіла. Дивна вивязалась між тими коронованими головами розмова. Король лебедів: „Слухай, голубко"... „Ти не голубкай мені, ти убивнику, ти злочинце, ти лайдаку", відповіла сердито королева.

„Алеж, дорога моя, вислухай мене". „Я тепер „дорога"? А перед хвилиною ти хотів мене зарубати. Ось іще кров спливає по мені". По тих словах вона дала приказ своїм людям вломатись до середини. Але Форос зо середини спинив їх: „Гей, ви там. Не йдіть сюди, я приказую вам, я король!"

„Йдіть і врятуйте його від скаженого чоловіка", продовжала королева. „Але я не хочу, щоб мене хто рятував", відповідав король. Спантеличена служба порадилась хвилину і рішила післати по „преміера міністрів", Кандоса, котрий, хоч був дуже лихим чоловіком, то мав великий вплив на дворі короля.

Кандос прийшов і відразу почав, тихцем нараджуватися з королевою. Далі він заговорив голосно до Тарзана: „Добре, все принято, як говориш. Ти і твої приятелі будуть цілими випущені на волю досвіта. Також можеш взяти короля як закладника до границі нашої столиці". При тих словах Кандос заморгав на королеву.